

О. Б. Васильчишин

Аналіз наявних моделей оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи і напрями їх удосконалення

Оцінено наявні моделі та методи оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи та виявлено основні недоліки побудови таких моделей, зокрема: відсутність системності, низька значущість і прогнозованість показників, високий рівень спорідненості та тотожності тощо. На основі проведеного аналізу розроблено систему вибору показників оцінки фінансової безпеки банків та банківської системи. Виходячи з аналізу причин виникнення кризових явищ у економіці, а також методів ведення гібридної війни проти України виокремлено чотири нових показники оцінки рівня фінансової безпеки вітчизняної банківської системи, а саме: показник концентрації капіталу банківської системи в іноземних банках, зокрема в державних банках Російської Федерації; частки готівки у грошовій масі та частки іноземної готівки в грошовому обігу; показник динаміки кредитно-дефолтного свопу України.

Ключові слова: фінансова безпека банків і банківської системи, безпека банківської діяльності, модель, метод, показники, індикатори.

Кризові явища в економіці України та військовий конфлікт з Російською Федерацією мають негативний вплив на вітчизняну банківську систему, що супроводжується відтоком вкладів населення, зростанням простроченої заборгованості, девальваційними та інфляційними тенденціями, банкрутством контрагентів банків і самих банків. Погіршення внаслідок цього економічної безпеки країни призводить до суттєвого підриву фінансової безпеки як окремих комерційних банків, так і всієї банківської системи, що вимагає пошуку новітніх напрямів управління фінансовою стійкістю та фінансовою безпекою банківської системи загалом. У цьому контексті актуальності набирає питання саме аналізу наявних моделей оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи, а також розробки нових методів і моделей з урахуванням наслідків кризових явищ у вітчизняній економіці і гібридної війни.

Проблематика аналізу рівня фінансової безпеки банків і банківської системи у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі є недостатньо розробленою, оскільки не має єдиного вектора підходів до розгляду безпеки банківської діяльності та основних її складових. У більшості наукових праць [2; 3; 5; 8; 10; 11; 13] і розробок увага приділяється аналізу більш ширшої економічної категорії, а саме економічної безпеки банку чи банківської системи загалом. Однак, на наш погляд, виходячи з фундаментальних характеристик банків як фінансових посередників і фінансових підприємств, головною метою яких є отримання прибутку, основною опорою безпеки банку має бути саме фінансова, а не економічна. Економічна безпека як економічна категорія та науковий термін більш доцільно вживати для аналізу безпеки підприємств, оскільки вони є складовими економічної системи та не входять або не формують інших централізованих підсистем, як це відбувається у фінансовому секторі, де фінансова система є підсистемою економічної системи. Відтак, на наш погляд, наукові пошуки у сфері безпеки банків мають зводитися до аналізу саме фінансової безпеки банківської діяльності

Виходячи з зазначених позицій, метою статті є аналіз наявних методів, моделей і підходів до оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи, а також формування методичних і практичних рекомендацій щодо їх удосконалення, виходячи з вивчення наслідків кризових явищ і гібридної війни в Україні.

Як уже зазначалося вище, в економічній літературі немає єдиного підходу до побудови моделей і методів оцінки безпеки банків, а більшість цих підходів зводиться до оцінки економічної безпеки банківської діяльності. Однак, аналізуючи наявні підходи до оцінки рівня економічної та фінансової безпеки банків і банківської системи, варто зауважити, що вони є досить подібними та часто включають в себе одні і ті ж показники, оскільки на етапі аналізу поняття економічної та фінансової безпеки банків є надто розмитими. Передусім така си-

туація виникає тому, що майже усі кількісні показники діяльності банків мають фінансову складову, оскільки банк є фінансовим підприємством, робота якого ґрунтується на операціях фінансового характеру з грошовими коштами.

Визначення проблем і недоліків в наявних моделях оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи загалом потребує групування цих методик за певними групами. Серед таких груп, виходячи з аналізу широкого кола економічної літератури, варто виділити такі: 1) методи та моделі, що ґрунтуються на використанні економічних нормативів як основних критеріїв; 2) метод коефіцієнтів і показників; 3) метод економіко-математичного моделювання; 4) методи експертних оцінок (табл. 1).

Таблиця 1

Методи та моделі оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи та їх дослідники

	Методи та моделі, що ґрунтуються на використанні економічних нормативів	Методи та моделі, що ґрунтуються на коефіцієнтах і показниках	Методи та моделі, що ґрунтуються на оцінці банківських ризиків	Метод економіко-математичного моделювання	Методи експертних оцінок
Автори	В.І. Гайдук, Н.В. Гайдук, А.Л. Воронков [1]	Е.А. Андрєєва [3]	В.Е. Черенков [10]	З. Васильченко І. Васильченко [11]	
	І.М. Крупка [2]	А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун та ін. [4]	А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун та ін. [4]	Н. Різник [12]	А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун та ін. [4]
		О.М. Колодізев, О.М. Штаєр [5]		О.М. Колодізев, О.М. Штаєр [5]	
		Н.Н. Наточєєва [6]		В.І. Франчук, С.І. Мельник [13]	
		П.В. Каллаур [7]	П.В. Каллаур [7]		
		Г.Ю. Хачатурян [8]			
		В.І. Гайдук, Н.В. Гайдук, А.Л. Воронков [1]			
		О.І. Барановський [9]			

Як бачимо з табл. 1, більшість дослідників використовують методи та моделі оцінки рівня фінансової безпеки банків і банківської системи, які ґрунтуються на використанні коефіцієнтів і показників. Варто також зазначити, що всі інші методи, окрім методу експертних оцінок, є взаємопов'язаними з методом показників, оскільки оцінка ризиків і математичні моделі ґрунтуються на певних показниках.

Що ж стосується методів і моделей, які ґрунтуються на економічних нормативах діяльності банків і банківської системи, то його не варто приймати до уваги, оскільки, як показує практика, такий метод не може відобразити реального стану справ у банківській системі. Це пов'язано з тим, що економічні нормативи діяльності банків побудовані для ідеалізованого банку та не можуть об'єктивно відобразити рівень фінансової безпеки банків, а також їх фінансової стійкості. Тому, на наш погляд, для оцінки рівня фінансової безпеки як окремого комерційного банку, так і банківської системи загалом варто використовувати відносні показники, які є гнучкішими, ніж економічні нормативи.

У цьому випадку універсальними моделями оцінки рівня фінансової безпеки є методи, які ґрунтуються на коефіцієнтах, що відображають фінансові аспекти діяльності банку. Кількість коефіцієнтів залежить від підходів дослідника до вирішуваної проблеми, що, відповідно, зумовлює появу великої кількості таких коефіцієнтів (табл. 2).

Таблиця 2

Показники / коефіцієнти оцінки рівня безпеки банків і банківської системи

№ п / п	Назва коефіцієнта / показника	Автори, які досліджували безпеку банківської діяльності за допомогою коефіцієнтного методу												
		Е.А. Андрєєва	А.О. Сіпфанов	О.Л. Пластун	О.М. Колодієв	О.М. Шгаєр	Н.Н. Наточєва	П.В. Каллаур	Г.Ю. Хачатурян	В.І. Гайдук та ін..	О.І. Барановський	В. І. Франчук	С.І. Мельник	
1.	Відхилення від нормативів банківської ліквідності / показники ліквідності	+	+				+	+						
2.	Динаміка показників економічної ефективності і рентабельності (ROA, ROE), %	+	+				+	+	+					+
3.	Якість активів	+					+							+
4.	Плинність кадрів*	+												
5.	Норматив використання власного капіталу банків для придбання акцій юр. осіб, %*	+												
6.	Коефіцієнт фондування в національній і іноземній валютах*	+												
7.	Рівень процентної маржі (кредити-депозити), %		+					+						+
8.	Ефективність роботи з процентними коштами*		+											+
9.	Ефективність комісійної діяльності *		+											
10.	Прибуток на одного співробітника*		+											
11.	Рівень проблемних кредитів, %		+					+	+					+
12.	Коефіцієнти кредитних ризиків, %		+				+	+	+	+				+
13.	Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань, %		+											
14.	Коефіцієнт достатності капіталу, %		+					+						
15.	Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів*		+											
16.	Загальна валютна позиція*/Валютний ризик		+				+	+						
17.	Таксономічний показник				+									
18.	Стабільність ресурсної бази						+							
19.	Фондовий ризик національного та міжнародного ринку						+							
20.	Платіжна позиція банку*						+							
21.	Фінансова стійкість							+						
22.	Дефіцит бюджету							+			+			
23.	Грошова маса М2/грошова маса в % до ВВП							+			+			
24.	Зміна ставок на національному та міжнародному МБК							+						
25.	Розподіл кредитів за галузями								+					
26.	Частка коштів клієнтів виражених в іноземній валюті у всіх залучених коштах, %								+					
27.	Коефіцієнт монетизації									+				
28.	Коефіцієнт готівкових коштів / обсяг готівки до ВВП, %									+				
29.	Коефіцієнт доларизації, %									+				
30.	Коефіцієнт неплатоспроможних банків, %									+				
31.	Обсяг ВВП на одну особу											+		
32.	Частка обробної галузі в промисловості, %											+		
33.	Обсяг інвестицій											+		
34.	Обсяг боргу											+		
35.	Випереджувальні темпи росту М2 над ВВП, %											+		
36.	Вартість банківських кредитів													
37.	Нормативи обов'язкового резервування, %													
38.	Дохідність 1 грн. активів і капіталу*													+
39.	Можливості використання внутрішніх резервів банку*													+
40.	Пріоритетність напрямів використання капіталу*													+

* Показник, що застосовується для оцінки фінансової безпеки тільки комерційного банку

З аналізованих вище методів і методик оцінки фінансової, економічної чи загальної безпеки банків і банківської системи заслуговує на увагу підхід Н.М. Наточеевої [6, с. 83-84], яка запропонувала методику оцінки «стратегічної фінансової безпеки комерційних банків». Ця методика ґрунтується на індикаторах внутрішньої і зовнішньої, міжнародної фінансової безпеки комерційних банків, а також включає в себе визначення стадій фінансової безпеки комерційних банків, а саме: стабільна, нестабільна, загрозлива, критична, катастрофічна.

Однак ми не зовсім погоджуємося з переліком коефіцієнтів оцінки фінансової безпеки, які, на наш погляд, не охоплюють усіх загроз фінансовій безпеці банку. Так, запропоновані в методиці коефіцієнти не враховують коефіцієнтів кредитного ризику на національному рівні (що включає в себе прострочену заборгованість, якість кредитного портфеля, обсяг сформованих резервів за кредитними ризиками), обсяг зовнішнього боргу банків (який відображає залежність банківської системи від зовнішнього ринку), коефіцієнт готівкових коштів або частки готівки в грошовій масі (дозволяє визначити рівень грошової маси, яка обслуговує тіньові потоки капіталів), обсяг готівкової іноземної валюти в готівковому грошовому обігу (дозволяє визначити обсяг непідконтрольної банківській системі грошової маси та спрогнозувати обсяги попиту на банківські депозити), окрім цього не відображено динаміку ВВП, яка може бути одним з показників оцінки рівня ділової активності в країні. Тому загалом аналізована методика дасть змогу отримати адекватну оцінку фінансової безпеки окремого комерційного банку, однак не дозволить отримати повну оцінку фінансової безпеки банківської системи.

Окрім цього, ґрунтовною моделлю оцінки економічної безпеки банків є модель запропонована В.І. Франчук, С. І. Мельник [13, с. 55-56] в частині побудови шкали оцінки рівня економічної безпеки банку шляхом застосування формули «золотого поділу», яка дозволила побудувати таку градацію економічної безпеки банку: недостатній, критичний, достатній, оптимальний. Однак, як і в попередній методиці, не зовсім зрозумілими є мотиви використання показників оцінки рівня безпеки банку, зокрема таких як: максимальна «безпечна» сума кредитування дебетурою, ефективність і можливість використання внутрішньобанківських резервів, дохідність активів, частка дохідних активів, кількість дохідних активів на 1 грн. платних активів і величина дохідних активів на 1 грн. власного капіталу. Більшість показників активів характеризують рентабельність активів банку, а тому є тотожними та взаємодоповнючими, що додає надмірної ваги активам у формулі розрахунку коефіцієнтів, а це, своєю чергою, робить результати моделі більш залежними від активів, ніж від інших компонентів банківської діяльності.

Не менш ґрунтовною моделлю оцінки фінансової безпеки банків є модель, що ґрунтується на бальній оцінці з інтегральним значенням у 130 балів, запропонована колективом авторів монографії «Фінансова безпека підприємств і банківських установ» за редакцією А.О. Єпіфанова [4, с. 201-203]. Основою такої моделі є визначення певного набору показників фінансової безпеки банків і сірих зон показників, які дозволяють охарактеризувати те значення показника, при якому складно однозначно оцінити показник. За результатами моделі автори побудували шкалу фінансової безпеки банків, яка включає в себе три рівні: критичний (менше 80 балів), недостатній (80-110 балів), достатній (110-130 балів). Математична модель дає змогу оцінити рівень фінансової безпеки банку, однак, на наш погляд, перелік показників використаних у побудові цієї моделі недостатньо враховує валютні ризики, які можуть виникнути в умовах паніки на валютному ринку, оскільки загальна валютна позиція дозволяє оцінити валютний ризик банку, пов'язаний з поточними платежами і конверсійними операціями, а також міжнародною діяльністю. На наш погляд, у цьому контексті більш інформативними і впливовими показниками були б показники доларизації кредитів і депозитів банку, оскільки в умовах кризи (а конкретно девальвації гривні) зростає ризик відтоку вкладів в іноземній валюті, що вимагає від банку більше втрат для купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку. Щобільше, в умовах девальвації банки змушені здійснювати переоцінку резервів за кредитними

операціями, а якщо коефіцієнт доларизації кредитного портфеля банку становить близько 50%, то резерви суттєво зростуть, що призведе до втрати прибутковості, рентабельності, зниження ефективності діяльності тощо. Аналогічними за змістом є моделі З. Васильченко, І. Васильченко [11] та Н. Різник [12].

Методики Е.А. Андреевої [3], Г.Ю. Хачатуряна [8], В.І. Гайдука [1], О.І. Барановського [9] ґрунтуються на виокремленні та обґрунтуванні певної кількості індикаторів / коефіцієнтів / показників, які відображають стан безпеки банківської діяльності без побудови економіко-математичних моделей. Методика П.В. Калаура ґрунтується на групуванні показників фінансової безпеки за ступенями ризиків (достатність капіталу, кредитний ризик, доходи / прибутковість, ліквідність, валютний ризик [7, с. 29]), а самі показники ґрунтуються на економічних нормах діяльності банків.

Достатньо новітньою моделлю оцінки економічної безпеки банків є модель запропонована О.М. Колодізевим та О.М. Штаер [5, с. 69], яка ґрунтується на основі розрахунку таксономічних показників ліквідності, ділової активності, ефективності управління та достатності капіталу банків України, а також кластерному аналізу, який дозволив авторам ранжувати банківські установи за ступенем економічної безпеки. Недоліком аналізованої моделі є мала кількість показників, що відображають економічну безпеку (у т. ч. і фінансову безпеку) банків України, адже, наприклад, незрозуміло, що автором враховується і показник ефективності управління (цей показник може відображати як кількісну, так і якісну складову управління, яку неможливо математично виразити), також невраховані показники, які відображають валютні ризики.

Поряд з кількісними моделями та методами оцінки рівня фінансової безпеки банків і банківської системи варто відзначити підходи до оцінки якісних показників фінансової безпеки, зокрема методи експертних оцінок, що ґрунтуються на анкетуванні банківських фахівців. Така практика оцінки фінансової безпеки банків і банківських установ може бути доповненням проаналізованих вище кількісних моделей і методів, оскільки в такій оцінці присутній суб'єктивний фактор експертів. Механізм здійснення такої оцінки передбачає формування різноманітних анкет і проведення опитування компетентними органами експертів на щомісячній, щоквартальній чи щорічній основі. Одним з варіантів таких анкет є варіант анкети, розроблений А.О. Єпіфановим та О.Л. Пластуном [4].

Аналізуючи моделі та показники оцінки рівня безпеки банківської діяльності, можна зробити висновок, що сьогодні існує проблема не тільки вибору необхідної кількості таких показників для оптимального аналізу фінансової безпеки банківської системи, а й проблема визначення найвпливовіших показників на фінансову безпеку банків, а відтак необхідною є розробка певної системи відбору таких показників (рис. 1).

На наш погляд, вибір показників для побудови коефіцієнтів, моделей і методів оцінки рівня фінансової безпеки банків і банківської системи необхідно здійснювати за такими принципами: вимірності, прогнозованості та значущості.

Суть принципу вимірності полягає в тому, що запропонований показник діяльності банків або функціонування банківської системи має бути вимірним, тобто мати конкретне кількісне значення в абсолютному чи відносному значенні. Окрім цього, цифрові дані для обчислення значення цього показника мають бути доступними для дослідника.

Принцип прогнозованості передбачає зможу прогнозування майбутньої динаміки того чи іншого показника, оскільки однією з основних вимог до управління тим чи іншим процесом є його прогнозованість.

Суть принципу значущості, полягає в тому, що показник має бути значущим для діяльності банків і мати вагомий вплив на кількісні параметри його діяльності і фінансову безпеку банку загалом.

Щодо вибору самих показників, то, на наш погляд, необхідно враховувати досвід кризових явищ економіки України та зовнішні загрози, які стоять перед вітчизняною економікою, у тому числі і загроза гібридної війни, яка включає в

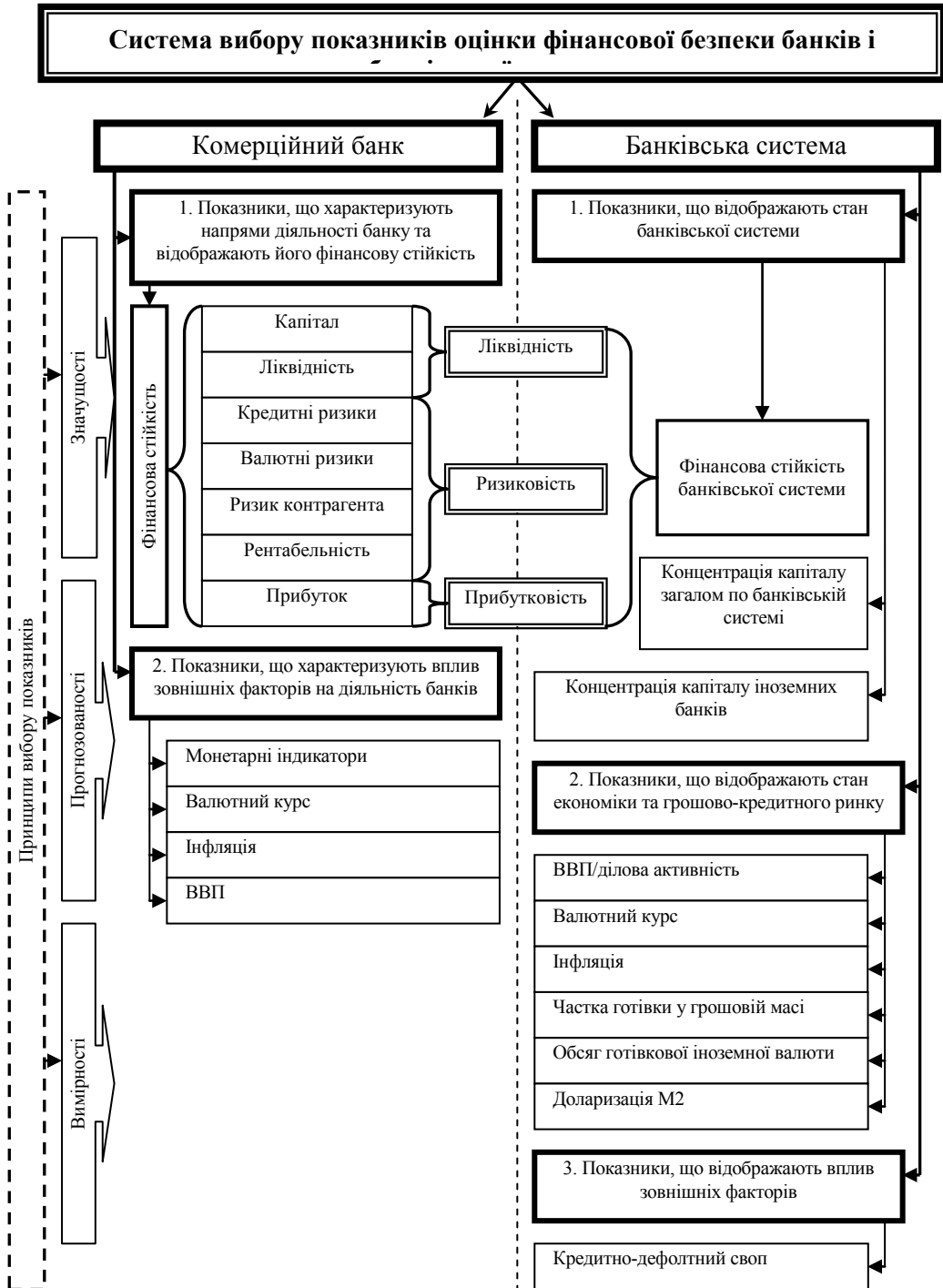

Рис. 1. Система вибору показників оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи

Власна розробка автора.

себе не тільки військові дії, а й підриг фінансової безпеки держави за рахунок присутності іноземного банківського капіталу.

Виходячи з цих позицій, на наш погляд, серед показників, які характеризують стан фінансової безпеки комерційних банків, варто виокремити ті показники, які відображають його фінансову стійкість, зокрема: адекватність регулятивного капіталу, показник базових ліквідних активів (включає активи з кінцевим строком погашення до 31 дня) і широкий показник ліквідності (включає активи з кінцевим строком погашення до 1 року), показники простроченої заборгованості та обсяг відрахування в резерви за активними операціями, показники доларизації кредитів і депозитів, показники ефективності банківської діяльності (ROA, ROE), показники прибутковості. Як показує практика, вагомий вплив на фінансову безпеку вітчизняних банків має ризик контрагента, який включає в себе як інсайдерів, так і інші комерційні банки, оскільки в умовах кризи погіршення ситуації з ліквідністю будь-кого з них призведе до миттєвого погіршення фінансової безпеки комерційного банку. Наступною групою показників, за допомогою яких можна оцінити рівень фінансової безпеки комерційних банків, є показники, що відображають вплив зовнішніх факторів на діяльність комерційних банків, тобто тих факторів, на які комерційні банки не мають прямого впливу, зокрема: монетарні індикатори (облікова ставка, норма обов'язкового резервування, ставка за операціями на відкритому ринку) можуть мати негативний вплив на фінансову безпеку банків у випадку низької незалежності голови центрального банку, що зараз проявляється в Україні; валютний курс (девальвація якого впливає на рівень довіри до банків, а також призводить до суттєвих втрат внаслідок курсових переоцінок і до росту простроченої заборгованості); інфляція (зростання інфляції призводить до зниження реальних заробітних плат і породжує попит на депозити, іноземну валюту, а також знижує кредитоспроможність позичальників і купівельну спроможність населення загалом); динаміка ВВП відображає ділову активність та економічне зростання країни, що впливає на динаміку ресурсної бази банків і їх кредитно-інвестиційних портфель.

Щодо вибору показників оцінки рівня фінансової безпеки банківської системи загалом, то більшість показників є аналогічними до показників оцінки фінансової безпеки комерційних банків, однак значення самих показників обчислюється загалом по системі. Проте, враховуючи досвід кризових явищ в Україні та гібридної війни з Росією, на наш погляд, варто виокремити чотири показники, які мають суттєвий вплив на фінансову безпеку вітчизняної банківської системи. Один з головних таких показників є концентрація капіталу банківської системи в іноземних банках, зокрема в державних банках Російської Федерації, адже концентрація капіталу в банках країни-агресора дозволяє їй здійснювати підриг фінансової безпеки вітчизняної банківської системи шляхом збільшення попиту на іноземну валюту, а також шляхом шантажу в контексті впливу на рішення монетарної влади нашої держави. Вагоме місце серед показників, що мають вплив на фінансову безпеку банківської системи України, займають показники частки готівки у грошовій масі та частки іноземної готівки в грошовому обігу, що дозволяє оцінити можливість відтоку депозитів з банків, можливості збільшення попиту на іноземну валюту, а також визначити обсяг грошової маси, яка незадіяна банками для розвитку вітчизняної економіки і підтримки своєї ліквідності. Останнім показником, який, на наш погляд, є корисним для оцінки рівня фінансової безпеки банківської системи України є динаміка кредитно-дефолтного свопу, що відображає ризиковість української економіки, а отже дозволяє оцінити ризики відтоку капіталу з вітчизняної банківської системи.

Таким чином, підсумовуючи сказане, варто зауважити, що в економічній літературі не існує комплексної моделі оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи, оскільки не має єдиного підходу до визначення структури понять безпеки банку загалом. Наявні моделі оцінки фінансової безпеки банківської діяльності здебільшого спрямовані на мікроекономічний рівень та, на наш погляд, характеризуються такими недоліками: відсутність системності, низька значущість

і прогнозованість показників, високий рівень спорідненості та тотожності тощо. Тому як напрями удосконалення підходів до оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи запропоновано авторську систему показників оцінки фінансової безпеки, яка ґрунтується на принципах вимірності, значущості та прогнозованості, а також охоплює показники, які відображають основні напрями діяльності банку і банківської системи та вплив зовнішніх факторів на фінансову безпеку банків. Особливе значення в цій системі відведено показнику концентрації капіталу іноземних банків, зокрема банків Російської Федерації як країни-агресора. Запропонована система, на наш погляд, є корисною з тих міркувань, що від вибору показників оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи залежить ефективність моделей такої оцінки, які можуть бути побудовані за принципами таксономічних показників, золотого поділу, побудови інтегрального показника тощо. Подальших наукових досліджень потребують підходи до побудови економіко-математичних моделей інтегральних показників фінансової безпеки банківської системи України на основі запропонованих нами показників і системи їх відбору.

Список використаних джерел

1. Гайдук В. И. Финансовая безопасность коммерческих банков: критерии и индикаторы / В. И. Гайдук, А. Л. Вороков, Н. В. Гайдук // Научный журнал КубГАУ. – 2015. – №114(10). – Режим доступа : <http://ej.kubagro.ru/2015/10/pdf/06.pdf>
2. Крупка І. М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І. М. Крупка // Бізнес Інформ. – 2012. – № 6. – С. 168-175.
3. Андреева Е. А. Обеспечение экономической безопасности российского многофилиального банка с иностранным участием : дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / Е. А. Андреева. – Москва, 2014. – 184 с.
4. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбродський та ін. ; заг. ред. : А. О. Єпіфанов ; ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – 295 с.
5. Штаер О. М. Формування універсальної системи оцінки економічної безпеки банку / О. М. Штаер, О. М. Колодізев // Проблеми економіки. – 2011. – № 2. – С. 67-75.
6. Наточеева Н. Н. Методология обеспечения стратегической финансовой безопасности коммерческих банков / Н. Н. Наточеева // Экономика. Налоги. Право. – 2011. – №4. – С. 79-88.
7. Каллаур П. В. Система обеспечения устойчивости банковского сектора Республики Беларусь / П. В. Каллаур // Деньги и кредит. – 2008. – №6. – С. 23-29.
8. Хачатурян Г. Ю. Институциональные основы обеспечения экономической безопасности банковской системы Российской Федерации в современных условиях: автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / Г. Ю. Хачатурян. – Москва, 2010. – 27 с.
9. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру / О. І. Барановський // Економіка і прогнозування. – 2006. – №1. – С. 7-25.
10. Черенков В. Е. Современные направления и механизмы обеспечения экономической безопасности банковской системы России : дис. ... канд. экон. наук: спец. 05.13.10 / В. Е. Черенков ; Российская академия государственной службы при Президенте РФ. – Москва, 2005. – 174 с.
11. Васильченко З. Теоретична концепція оцінки економічної безпеки банку / З. Васильченко, І. Васильченко // Банківська справа. – 2006. – № 4. – С. 36-45.
12. Різник Н. С. Теоретичні підходи до побудови методики діагностики фінансової безпеки банку / Н. С. Різник // Фінансова система України : зб. наук. пр. – Острого: Національний університет «Острозька академія», 2008. – Вип. 10. – Ч. 3. – С. 195-201.
13. Франчук В. І. Науково-методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки комерційного банку / В. І. Франчук, С. І. Мельник // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : серія економічна : зб. наук. пр. – 2012. – №1. – С. 48-58.

References

1. Gayduk, V. I., Vorokov, A. L., & Gayduk, N. V. (2015). Finansovaya bezopasnost' kommercheskikh bankov: kriterii i indikatory [The financial security of commercial banks: criteria and indicators]. *Nauchnyy zhurnal KubGAU – Scientific Journal of KubSAU*, 114(10). [in Russian].
2. Krupka, I. M. (2012). Finansovo-ekonomichna bezpeka bankivskoyi systemy Ukrayiny ta perspektyvy rozvytku natsional'noyi ekonomiky [The financial and economic security of the banking system of Ukraine and prospects of development of national economy]. *Biznes Inform – Business Inform*, 6, 168-175. [in Ukrainian].
3. Andreyeva, Ye. A. (2014). *Obespecheniye ekonomicheskoy bezopasnosti rossiyskogo mnogofilial'nogo banka s inostrannym uchastiyem [Ensuring of economic security of the Russian multi-branch bank with foreign participation]*. (Ph.D. in Econ. dissertation, Moscow, Russia). [in Russian].

4. Yepifanov, A. O. (Ed.), Plastun, O. L. Dombrodskiy, V. S., & et. al. (2009). *Finansova bezpeka pidpriyemstv i bankiv's'kykh ustanov [Financial security of enterprises and banking establishments]*. Sumy: Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine. [in Ukrainian].
5. Shtayer, O. M., & Kolodizyev, O. M. (2011). Formuvannya universal'noyi systemy otsinky ekonomichnoyi bezpeky banku [Formation of universal system for assessing the economic security of the bank]. *Problemy ekonomiky – The Problems of Economy*, 2, 67-75. [in Ukrainian].
6. Natocheyeva, N. N. (2011). Metodologiya obespecheniya strategicheskoy finansovoy bezopasnosti kommercheskikh bankov [Methodology of ensuring commercial banks' strategic financial security]. *Ekonomika. Nalogi. Pravo – Economy. Taxes. Law*, 4, 79-88. [in Russian].
7. Kallaur, P. V. (2008). Sistema obespecheniya ustoychivosti bankovskogo sektora Respubliki Belarus' [System of ensuring the sustainability the banking sector of the Republic Belarus]. *Den 'gi i kredit – Money and Credit*, 6, 23-29. [in Russian].
8. Khachatryan, G. Y. (2008). *Institutsional'nyye osnovy obespecheniya ekonomicheskoy bezopasnosti bankovskoy sistemy Rossiyskoy Federatsii v sovremennykh usloviyakh [Institutional framework for ensuring the economic security of the Russian Federation' banking system in modern conditions]*. (Ph.D. in Econ. Thesis, Moscow, Russia). [in Russian].
9. Baranovskyy, O. I. (2006). Bankiv's'ka bezpeka: problema vymiru [Banking security: measurement problem]. *Ekonomika i prohnozuvannya – Economy and Forecasting*, 1, 7-25. [in Ukrainian]
10. Cherenkov, V. Y. (2005). *Sovremennyye napravleniya i mekhanizmy obespecheniya ekonomicheskoy bezopasnosti bankovskoy sistemy Rossii [Modern trends and mechanisms for ensuring the economic security of the Russian Federation' banking system]*. (Ph.D. in Econ. Dissertation, Russian Academy of Public Administration under the President of the Russian Federation, Moscow, Russia). [in Russian].
11. Vasylychenko, Z., & Vasylychenko, I. (2006). Teorety'chna koncepciya ocinky' ekonomichnoyi bezpeky' banku [The theoretical concept of assessing the economic security of the bank]. *Bankiv's'ka sprava – Banking*, 4, 36–45. [in Ukrainian].
12. Riznyk, N. S. (2008). Teoretychni pidkhody do pobudovy metodyky diahnozyky finansovoyi bezpeky banku [Theoretical approaches to construction of methods of diagnosis for financial safety in the bank]. *Finansova sistema Ukrainy – The financial system of Ukraine*, 10, 195–201. [in Ukrainian].
13. Franchuk, V. I., & Melnyk, S. I. (2012). Naukovo-metodychni pidkhody do otsinky rivnya ekonomichnoyi bezpeky komertsyynoho banku [Scientific and methodological approaches to assessing the level of economic safety of the commercial bank]. In *Naukovyy visnyk L'viv's'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav : seriya ekonomichna [Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs, Economic Series]: Vol. 1* (pp. 48-58). [in Ukrainian].

Vasylychshyn O. B. Analysis of existing models of banks and banking system financial security evaluation and directions of their improvement.

The article outlines existing models and methods of evaluation of banks and banking system financial security, defines major shortcomings of building of the models and suggests methodic approach to forming of the system of indicators selection in order to evaluate banks' financial security. The article aims to analyze existing models, methods and approaches to evaluation of financial security of banks and banking system and to form methodical and practical recommendations over their improvement taking into consideration the consequences of crisis phenomena and hybrid war in Ukraine. Research methods: analogies and comparisons (when analyzing the models of evaluation of banks and banking system financial security), analysis, synthesis and generalization (when analyzing the indicators of evaluation of banking system security), systemic approach (when developing the methodic approach to constructing the system of selection of financial security evaluation indicators). Major research results: The system of selection of banks and banking system financial security indicators was developed on the basis of conducted analysis of existing models of banks' financial security evaluation. Four new indicators of evaluation of national banking system financial security level were outlined taking into account the analysis of reasons of crisis phenomena emergence in the economy and the methods of conducting the hybrid war against Ukraine. These indicators are the following: indicator of banking system capital concentration in foreign banks, in particular in state banks of Russian Federation; share of cash in money supply and share of foreign cash in cash flow; indicator of credit default swap dynamics in Ukraine.

Keywords: financial security of banks and banking system, banking activity security, model, method, parameters, indicators.

Васильчишин Олександра Богданівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри податків та фіскальної політики Тернопільського національного економічного університету (e-mail: volexandra@gmail.com).

Vasylychshyn Oleksandra Bohdanivna – Ph.D. (Econ.), Assoc. Prof., Doctoral Postgraduate of the Department of tax and fiscal policy of the Ternopil National Economic University.

Надійшло 06.06.2016 р.